

TEXNIKA OLIY TA'LIM MUASSASALARI RAHBAR KADRLARINING LIDERLIK IMKONIYATLARIDA KOMMUNIKATIV FAOLIYATNING NAZARIY ASOSLARI

*Pardayev O.
Jizzax politehnika instituti dotsenti, (PhD)*

Tayanch so'zlar: kommunikativ faoliyat, yetakchilik, texnik oliy ta'lim muassasalari, tashkiliy muvaffaqiyat, hamkorlik, innovatsiya.

Ключевые слова: коммуникативная деятельность, лидерство, технические вузы, организационный успех, сотрудничество, инновации.

Key words: communicative activity, leadership, technical higher education institutions, organizational success, collaboration, innovation.

Texnik oliy ta'lim muassasalaridagi yyetakchilik akademiya va ishlab chiqarish chorrahasida joylashgan bo'lib, o'z boshqaruvchilaridan noyob ko'nikma va malakalar to'plamini talab qiladi. Ushbu dinamik landshaftda samarali yyetakchilik nafaqat texnik tajribaga, balki murakkab shaxslararo munosabatlarni boshqarish, hamkorlikni rivojlantirish va innovatsiyalarni rivojlantirish qobiliyatiga ham bog'liq. Ushbu sa'y-harakatlarning markazida aloqa yotadi - fikrni ifodalash, konsensusni shakllantirish va umumiy maqsadlar sari resurslarni safarbar qilish uchun asosiy vosita.

Texnik oliy ta'lim muassasalari chaqqon bo'lib qolishga va jamiyatning o'zgaruvchan ehtiyojlariga javob berishga intilayotganligi sababli, rahbarlikdagi kommunikativ faoliyatning roli tobora ortib bormoqda. Ushbu maqola texnik oliy ta'lim muassasalarida rahbarlik rollari doirasida kommunikativ amaliyotni asoslovchi nazariy asoslarni o'rganadi. Aloqa tadqiqotlari, tashkilot psixologiyasi va yyetakchilik nazariyalarini sintez qilish orqali u kommunikativ faoliyatning murakkabliklarini va uning tashkilot muvaffaqiyati uchun oqibatlarini ochishga intiladi.

Texnik oliy ta'lim muassasalarida samarali rahbarlik nafaqat kundalik operatsiyalarni boshqarish, balki kelajakni tasavvur qilish, tashkilot madaniyatini shakllantirish va o'rganish va innovatsiyalar uchun qulay muhitni yaratishni ham

o'z ichiga oladi. Shu nuqtai nazardan, aloqa tashkilotning uyg'unligini qo'llab-quvvatlaydigan, bilim almashinuvini osonlashtiradigan va manfaatdor tomonlar o'rtasida tegishlilik hissi va umumiy maqsadlarni uyg'otadigan qon tomiri bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqot davomida biz yyetakchilikdagi kommunikativ faoliyatning ko'p qirrali xususiyatini yoritib beradigan turli nazariy asoslarni o'rganamiz. Tizim nazariyasining tashkiliy dinamika nuqtai nazaridan tortib, transformatsion yyetakchilikning ilhomlantiruvchi jamoaviy harakatga urg'u berishigacha, har bir nazariya texnik oliy ta'lim muassasalarida yyetakchilik imkoniyatlarini qanday shakllantirishi haqida noyob tushunchalarni taqdim etadi.

Bundan tashqari, biz kommunikativ kompetentsiya tushunchasini ko'rib chiqamiz - turli xil kommunikativ kontekstlarda qulaylik va samaradorlik bilan harakat qilish qobiliyati. Borgan sari o'zaro bog'langan va ko'p madaniyatli dunyoda rahbarlar turli kelib chiqishi manfaatdor tomonlar bilan muloqot qilish, madaniy tafovutlarni bartaraf etish va samarali muloqot orqali ishonchni mustahkamlash ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.

Texnik oliy ta'lim muassasalarida yyyetakchilikdagi kommunikativ faoliyatning nazariy asoslarini yoritib, ushbu maqola hozirgi va intiluvchan rahbarlarni o'z rollarining murakkabligini muvaffaqiyatli hal qilish uchun zarur bo'lgan bilim va tushunchalar bilan jihozlashga qaratilgan. Tashkiliy aloqa, hamkorlik va innovatsiyalarning nozik tomonlarini chuqurroq o'rganib chiqsak, biz yyetakchilik samaradorligini oshirish va texnik ta'limning doimiy rivojlanayotgan landshaftida ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirish strategiyalarini ochib beramiz.

Muloqot yyetakchilik samaradorligida markaziy rol o'ynaydi, qarashlarni etkazish, munosabatlarni o'rnatish va qarorlar qabul qilishni osonlashtirish uchun vosita bo'lib xizmat qiladi. Yyetakchi olimlar uzoq vaqtdan beri tashkiliy maqsadlarga erishishda muloqot qobiliyatlari muhimligini ta'kidlab kelishgan (Northouse, 2019). Texnik oliy ta'lim muassasalarida rahbarlar manfaatlarni uyg'unlashtirish, nizolarni hal qilish va harakatlarni ilhomlantirish uchun professor-o'qituvchilar, talabalar, ma'murlar va tashqi manfaatdor tomonlar bilan samarali muloqot qilishlari kerak.

Bir nechta nazariy istiqbollari texnik oliy ta'lim muassasalarida yyetakchilikka tegishli tashkiliy aloqa dinamikasi haqida tushuncha beradi. Masalan, tizimlar nazariyasi tashkilotlarni o'zaro bog'langan elementlardan tashkil topgan murakkab tizimlar deb ta'kidlaydi, bu erda aloqa axborot uzatish va muvozanatni saqlash uchun xizmat qiladi (Bertalanffy, 1968). Ushbu doirada samarali yyetakchilik ochiq muloqot kanallarini rivojlantirish va tashkiliy muvofiqlikni ta'minlash uchun fikr-mulohazalarga moslashishni o'z ichiga oladi.

Yyetakchilik nazariyalari texnik oliy ta'lim muassasalarida yyyetakchilikning kommunikativ jihatlari haqida qo'shimcha tushunchalar beradi. Transformatsion yyetakchilik nazariyasi, masalan, izdoshlarni jamoaviy manfaatlar uchun shaxsiy manfaatlardan ustun turishga ilhomlantirishda muloqotning rolini ta'kidlaydi (Bass va Riggio, 2006). Transformatsion liderlar jozibali qarashlarni bildiradilar, faol tinglash bilan shug'ullanadilar va boshqalarga tashkilot maqsadlariga erishish uchun kuch berish uchun konstruktiv fikr-mulohazalarni taqdim etadilar.

Nazariy asoslarni tushunishdan tashqari, texnik oliy ta'lim muassasalarida samarali rahbarlar kommunikativ kompetentsiyaga ega bo'lishi kerak - muloqot uslublarni turli auditoriya va kontekstlarga moslash qobiliyati (Hymes, 1972). Kommunikativ kompetentsiya lingvistik, sotsiolingvistik, nutqiy va strategik kompetentsiyalarni o'z ichiga oladi, bu esa rahbarlarga murakkab shaxslararo va tashkiliy dinamikalarni boshqarish imkonini beradi.

Hamkorlikdagi muloqot. Texnik oliy ta'limda innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va murakkab muammolarni hal qilish uchun hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Rahbarlar ishonch, shaffoflik va inklyuzivlik bilan ajralib turadigan hamkorlikdagi muloqot madaniyatini rivojlantirishlari kerak (Argyris, 1990). Hamkorlikdagi muloqot manfaatdor tomonlarning jamoaviy tajribasidan foydalanish va tashkilot muvaffaqiyatiga erishish uchun faol tinglash, konsensus yaratish va nizolarni hal qilish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, texnik oliy ta'lim muassasalarida samarali yetakchilik aloqa dinamikasi, tashkiliy tuzilmalar va yetakchilik nazariyalarini ko'p qirrali tushunishga tayanadi. Ushbu maqola davomida biz tashkiliy aloqa, yetakchilik va tegishli sohalaridagi o'rnatilgan nazariyalarga asoslanib, ushbu muassasalardagi yetakchilik imkoniyatlaridagi kommunikativ faoliyatning nazariy asoslarini o'rganib chiqdik.

Muloqot samarali yetakchilikning asosi bo'lib xizmat qiladi, bu rahbarlarga qarashlarni ifodalash, munosabatlarni o'rnatish, hamkorlikni rivojlantirish va texnik ta'limning dinamik manzarasidagi muammolarni hal qilish imkonini beradi. Tizim nazariyasining tashkiliy dinamika nuqtai nazaridan ramziy interaksionizmning aloqaning ramziy o'lchovlariga e'tibor qaratishigacha, turli nazariy asoslar muloqotning yetakchilik imkoniyatlari va tashkilot natijalarini qanday shakllantirishi haqida qimmatli tushunchalarni taqdim etadi.

Bundan tashqari, yyetakchilik nazariyalari texnik oliy ta'lim muassasalarida samarali yetakchilikka hissa qo'shadigan ko'nikmalar, xatti-harakatlar va xususiyatlar bo'yicha ko'rsatmalar beradi. Transformatsion yetakchilikning ilhomlantiruvchi jamoaviy harakatga urg'u berishi, xizmatkor rahbariyatning boshqalarning ehtiyojlariga xizmat qilish majburiyati yoki haqiqiy yetakchilikning shaffoflik va yaxlitlikka e'tibor qaratishi bo'ladimi, har bir nazariya rahbarlar

qanday qilib yuqori darajaga erishish uchun shaxslar va jamoalarni ilhomlantirishi, rag'batlantirishi va kuchaytirishi haqida noyob istiqbollarni taklif qiladi.

Texnik oliy ta'lim muassasalarida rahbarlar o'z rollarining murakkabligini yo'lga qo'yganlarida, kommunikativ faoliyat va yetakchilikning nazariy asoslarini tushunish muhim ahamiyatga ega. Aloqa nazariyalarini yetakchilik asoslari bilan integratsiyalash orqali liderlar hamkorlikni rivojlantirish, innovatsiyalarni rivojlantirish va tashkilot muvaffaqiyatini rag'batlantirish qobiliyatini oshirishi mumkin.

Texnik ta'limning doimiy rivojlanayotgan landshaftida samarali yetakchilik nafaqat kundalik operatsiyalarni boshqarish, balki kelajakni tasavvur qilish, tashkilot madaniyatini shakllantirish va odamlar rivojlanishi va mazmunli hissa qo'shishi mumkin bo'lgan muhitni rivojlantirishdir. Ushbu maqolada keltirilgan nazariy tushunchalardan foydalangan holda, rahbarlar texnik oliy ta'lim muassasalarida yetakchilikning qiyinchiliklari va imkoniyatlarini ishonch, maqsad va ta'sir bilan boshqarishi mumkin.

Texnik ta'limning kelajagiga nazar tashlar ekanmiz, samarali rahbarlik institutlar yo'nalishini shakllantirishda, innovatsiyalarni rag'batlantirishda va talabalarni tez o'zgaruvchan dunyoda muvaffaqiyatga tayyorlashda hal qiluvchi rol o'ynashda davom etishi aniq. Kommunikativ faoliyat va yetakchilikning nazariy asoslarini o'zlashtirgan holda, rahbarlar o'z institutlarini akademik mukammallik, tadqiqot innovatsiyalari va jamiyatga ta'sir qilishda birinchi o'ringa qo'yishlari mumkin.

Aslini olganda, texnik oliy ta'lim muassasalarida yyetakchilik imkoniyatlari bo'yicha kommunikativ faoliyatning nazariy asoslari 21-asr va undan keyingi davrda yyetakchilik murakkabliklarini yo'lga qo'yishda yyetakchilarni xabardor qilishi va ilhomlantirishi mumkin bo'lgan boy tushuncha va istiqbollarni taqdim etadi. Strategik muloqot, istiqbolli yetakchilik va uzluksiz o'rganish va takomillashtirishga sodiqlik orqali liderlar o'z muassasalari, jamoalari va butun dunyo uchun porloq kelajak sari yo'lni belgilashlari mumkin.

Adabiyotlar:

1. Avolio, B. J., & Gardner, W. L. (2005). Authentic leadership development: Getting to the root of positive forms of leadership. *Leadership Quarterly*, 16(3), 315-338.
2. Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). *Transformational leadership* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
3. Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*. SAGE Publications.
4. Bertalanffy, L. von. (1968). *General system theory: Foundations, development, applications*. George Braziller.
5. Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. University of California Press.
6. Greenleaf, R. K. (1970). *The servant as leader*. Robert K. Greenleaf Center.

7. Gudykunst, W. B., & Mody, B. (2002). Handbook of international and intercultural communication. SAGE Publications.

8. Monge, P. R., & Contractor, N. S. (2003). Theories of communication networks. Oxford University Press.

9. Northouse, P. G. (2019). Leadership: Theory and practice (8th ed.). SAGE Publications.

10. Spillane, J. P., Halverson, R., & Diamond, J. B. (2004). Towards a theory of leadership practice: A distributed perspective. *Journal of Curriculum Studies*, 36(1), 3-34.

РЕЗЮМЕ

Texnik oliy ta'lim muassasalarida samarali rahbarlik kommunikativ faoliyatni har tomonlama tushunishni talab qiladi. Ushbu maqolada bunday muassasalarda uyetakchilik rollari doirasida kommunikativ amaliyotlarni asoslovchi nazariy asoslar o'rganiladi. Aloqa tadqiqotlari, tashkiliy psixologiya va uyetakchilik nazariyalarining o'rnatilgan nazariyalariga tayangan holda, ushbu maqola texnik oliy ta'lim kontekstlarida hamkorlik, innovatsiya va tashkiliy muvaffaqiyatni rivojlantirishda samarali muloqotning ahamiyatini yoritadi. Asosiy nazariy asoslarni sintez qilish orqali ushbu maqola kommunikativ faoliyatning murakkab dinamikasi va uning texnik oliy ta'lim muassasalarida uyetakchilik imkoniyatlaridagi hal qiluvchi roli haqida tushuncha beradi.

РЕЗЮМЕ

Эффективное лидерство в технических вузах требует комплексного понимания коммуникативной деятельности. В этой статье исследуются теоретические основы, лежащие в основе коммуникативных практик в рамках лидерских ролей в таких учреждениях. Опираясь на устоявшиеся теории коммуникативных исследований, организационной психологии и теорий лидерства, эта статья поясняет значение эффективной коммуникации в содействии сотрудничеству, инновациям и организационному успеху в контексте технического высшего образования. Синтезируя ключевые теоретические основы, эта статья дает представление о сложной динамике коммуникативной деятельности и ее ключевой роли в возможностях лидерства в технических высших учебных заведениях.

SUMMARY

Effective leadership in technical higher education institutions requires a comprehensive understanding of communicative activity. This article explores the theoretical foundations underpinning communicative practices within leadership roles in such institutions. Drawing upon established theories from communication studies, organizational psychology, and leadership theories, this paper elucidates the significance of effective communication in fostering collaboration, innovation, and organizational success within technical higher education contexts. By synthesizing key theoretical frameworks, this article provides insights into the complex dynamics of communicative activity and its pivotal role in leadership opportunities within technical higher education institutions.